

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจและสติปัญญา มีความรู้ คุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยเปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและแนวการจัดการศึกษา จะต้องจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพและเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง สถานศึกษาจะต้องทำงานร่วมกับครอบครัวและชุมชน ท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานและสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมายที่สำคัญของหลักสูตร และในมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน และยังคงสอดคล้องกับมาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน ให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถพัฒนาสังคมให้เป็นธรรม มีความเสมอภาค ตลอดทั้งควรสร้างความตระหนัก ความเข้าใจ และยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับส่วนตน ระดับท้องถิ่น ระดับชาติและระดับโลก (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 6-7)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย มุ่งพัฒนาประเทศไทยสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรม นำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคม

สันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพ และทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศ ที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” โดยสาระสำคัญส่วนหนึ่งระบุว่า ควรพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ทั้งที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมให้จัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบ และปรับสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยกับการเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับคนทุกช่วงวัยให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้ทัน โดยสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้กับทุกคนในสังคมไทยให้เห็นความสำคัญ และสนใจการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ เกิดเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ปรับทัศนคติของสังคมให้ยกย่องผู้ที่ไม่ได้ศึกษาอย่างต่อเนื่อง เป็นคนที่มีคุณค่า มีความขยันหมั่นเพียรและสามารถปรับตัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนั้นยังส่งเสริมเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้และปรับตัวรองรับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและความรู้อย่างกว้างขวาง พัฒนารูปแบบและหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่สอดคล้องกับสภาพของเมืองและชุมชน โดยเปิดพื้นที่ทั้งสถานศึกษาและชุมชนให้เป็นสถานที่เรียนรู้ของคนในชุมชน เพิ่มการใช้ประโยชน์พื้นที่สาธารณะเพื่อการเรียนรู้ อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬา พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยสำรวจความต้องการของผู้เรียน จัดหลักสูตรที่มุ่งให้ประชาชน ผู้รู้ในพื้นที่เป็นผู้สอน มีหลักสูตรสำหรับผู้ประกอบการเรียนรู้เพื่อเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น นักศึกษา ผู้ฝึกกีฬา ผู้นำเยาวชน บรรณารักษ์ ห้องสมุด ผู้ดูแลพิพิธภัณฑ์ อาสาสมัคร เป็นต้น และจัดทำปฏิทินการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความสนใจของสาธารณชน รวมทั้งการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเบื้องต้น ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ปรับสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สำหรับทุกคน โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ปรับปรุงกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาสถานที่เรียนรู้ให้เหมาะสมกับกิจกรรม จัดระบบข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าถึง ผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศรวมทั้งจัดหน่วยให้คำปรึกษาสำหรับการเรียนรู้ เพื่อแนะนำการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของผู้สนใจเรียน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 : 55-60)

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเขตบริการของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ยังไม่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งจากการศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอก ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้เสนอแนะให้กับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ โดยให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และนำมาใช้อย่างจริงจัง ให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยมีผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ จัดแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาให้มีความหลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียน ให้มีการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดทำหลักสูตร ส่งเสริมภูมิปัญญาให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษาให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). 2550 : 45) ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณและใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในท้องถิ่น ให้สนองความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จะต้องมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างบุคคลหลายฝ่ายทั้งสถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับสุมน อมรวิวัฒน์ (2544 : 3) กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกคน ทุกสถานที่ ทุกเวลา แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่มากมายทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้ง สถาบันในชุมชน วิถีชีวิตการทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติเป็นกระบวนการที่มีความสุข สร้างสรรค์ความคิดและประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้จากที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเองในเรื่องที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตจากแหล่งเรียนรู้รอบตัว

ในขณะที่ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 บ้านกลางหมู่ที่ 8 บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 บ้านเม่นน้อยหมู่ที่ 7 เป็นชุมชนที่ยังมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่และภูมิปัญญาไม่ว่าจะเป็นเรื่องประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ การทำมาหากิน การประกอบอาชีพ ที่ควรจะได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ และจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทของพื้นที่และเปิดเวทีเสวนาร่วมกัน ระหว่างคนในชุมชน ครู นักเรียน เห็นว่า ควรมีการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน ครู ชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ และภูมิปัญญา

ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งเป็นทั้งสถานที่และภูมิปัญญา ที่เกิดจากความร่วมมือกันของโรงเรียนและชุมชน เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีมาตรฐาน ให้แก่นักเรียน ครู ชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่อไป

คำถามการวิจัย

กระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับโรงเรียนและชุมชนบ้านเม่นใหญ่ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่
2. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต่อการบริหารการศึกษาของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชนและโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ในการวิจัย ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ชุมชนที่เป็นทั้งสถานที่และภูมิปัญญา ในเขตชุมชนบ้านเม่นใหญ่ทั้ง 5 หมู่บ้าน คือบ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 บ้านกลางหมู่ที่ 8 บ้านหัวช้าง หมู่ที่ 11 บ้านเม่นน้อยหมู่ที่ 7 ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ภูบ้านเม่นน้อย ที่ตั้ง บ้านเม่นน้อย ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1.2 วัดบ้านเม่นใหญ่ ที่ตั้ง บ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

1.3 โคกหนองแสบง ที่ตั้ง เป็นป่าสาธารณะอยู่ทางทิศตะวันตกของบ้านเม่นใหญ่ ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตร ใช้ร่วมกันหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านเม่นใหญ่ บ้านหนองใหญ่ บ้านดงเค็งดอนหันและบ้านดอนโค ครอบคลุมเนื้อที่ตำบลแก่งเลิงจาน และตำบลท่าสองคอน

1.4 ไร่นาสวนผสมของเกษตรกรตัวอย่างของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรจังหวัดมหาสารคาม ที่ตั้ง บ้านหัวช้าง ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัด มหาสารคาม

1.5 ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เรื่องการใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การย้อมผ้า จากเปลือกไม้ การใช้สมุนไพรไล่แมลง และการสานกระติบข้าวจากไม้ไผ่

2. กลุ่มเป้าหมาย

2.1 กลุ่มคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ได้แก่ บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 บ้านเม่นน้อย บ้านกลาง และบ้านหัวช้าง ซึ่งแบ่งเป็น

2.1.1 ผู้มีความรู้ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือ บุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน ประกอบไปด้วย

1) ผู้ใหญ่บ้านบ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 ผู้ใหญ่บ้านบ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 ผู้ใหญ่บ้านบ้านเม่นน้อย ผู้ใหญ่บ้านบ้านกลาง ผู้ใหญ่บ้านบ้านหัวช้าง รวม 5 คน

2) อบต. บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 4 อบต. บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 อบต. บ้านเม่นน้อย อบต. บ้านกลาง อบต. บ้านหัวช้าง รวม 10 คน

2.1.2 ประชาชนชาวบ้าน คือ ผู้รู้ในเรื่องแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่อย่าง ลึกซึ้ง ได้แก่

1) นายไพฑูรย์ เพชรไพฑูรย์ อายุ 60 ปี อยู่บ้านหัวช้าง มีความรู้เรื่อง พืชสมุนไพรที่ใช้ไล่แมลง

2) นายเคน บัวลาด อายุ 65 ปี อยู่บ้านเม่นใหญ่ หมู่ที่ 14 มีความรู้เรื่อง พืชสมุนไพรที่ใช้รักษาโรค

3) นางซารี พลสมชัย อายุ 71 ปี อยู่บ้านเม่นใหญ่ มีความรู้เรื่อง การย้อมผ้าจากเปลือกไม้

4) นายเหลื่อ แสนบุญ อายุ 75 ปี อยู่บ้านเม่นใหญ่ มีความรู้เรื่อง การ แต่งสะเดาะเคราะห์ พิธีกรรมทางศาสนา พิธีไล่ผีสงฆ์ พิธีค้าโพธิ์ค้าไทร พืชสมุนไพร

5) นายเก็ง คำทุม อายุ 81 ปี อยู่บ้านเม่นน้อย มีความรู้ เรื่องพิธีกรรม ทางศาสนา ประวัติภูมิโบราณบ้านเม่นน้อย พืชสมุนไพร ฯลฯ

6) นายศักดิ์ นันทะวงษ์ อายุ 65 ปี อยู่บ้านเม่นใหญ่ มีความรู้เรื่องการ จักสาน เช่น การสานกระติบ ตะกร้า

2.2 กลุ่มบุคคลที่อยู่ในโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ประกอบด้วย

2.2.1 ครูโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ จำนวน 16 คน

2.2.2 นักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ระดับปฐมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3

จำนวน 161 คน

3. เนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษากระบวนการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งจะต้องพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษา ในมาตรฐานด้านการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ให้สถานศึกษามีการสนับสนุน และใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาในท้องถิ่น สนับสนุนให้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดทำ หลักสูตรระดับสถานศึกษา สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทาง ศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิถีการเรียนรู้ในชุมชน เป็นแหล่งวิทยาการในการแสวงหาความรู้และบริการชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

4. ระยะเวลาในการศึกษา

ภาคเรียนที่ 2 เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2552 - มกราคม 2553 รวมระยะเวลา 4 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความร่วมมือ หมายถึง พฤติกรรมของแต่ละคนในการทำงาน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันด้วยความเต็มใจ เพื่อไปสู่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง และบรรลุวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน

กระบวนการสร้างความร่วมมือ หมายถึง แนวทางการทำงานเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายร่วมกัน ระหว่างชุมชน ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่

แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ประสบการณ์ตรง วัตถุสิ่งของ ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น สมาคม บุคคล สถานที่ สถาบัน หน่วยงาน และวัตถุสิ่งของที่มนุษย์ สร้างขึ้น เทคโนโลยี สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ กิจกรรม ประเพณี หรือการดำรงชีวิตของชุมชนใน ท้องถิ่น ที่มีคุณค่า ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วย ตนเองตาม อรรถาธิบายอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการ เรียนรู้

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การร่วมมือกันทำงาน โดยเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในเขตบริการโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ เพื่อให้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเกิดคุณค่า และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ

ชุมชนบ้านเม่นใหญ่ หมายถึง ชุมชนที่อยู่ในเขตบริการของโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 4 บ้านเม่นใหญ่หมู่ที่ 14 บ้านกลาง หมู่ที่ 8 บ้านเม่นน้อย หมู่ที่ 7 และบ้านหัวช้างหมู่ที่ 11

แหล่งเรียนรู้ในชุมชน หมายถึง แหล่งที่มีข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ที่เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจและเกิดความชำนาญ เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบ้านเม่นใหญ่ ที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองได้แก่ คุ้มบ้านเม่นน้อย ไร่นาสวนผสมของ นายไพฑูรย์ เพชรไพฑูรย์ วัดบ้านเม่นใหญ่ และป่าโคกหนองแสง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ ของคนในท้องถิ่น ที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาอย่างยาวนานจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการด้านจารีตประเพณี วิถีความเป็นอยู่ การทำมาหากิน และพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่อดีตของคนในชุมชนบ้านเม่นใหญ่

โรงเรียน หมายถึง โรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ตำบลแก่งเลิงจาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1

นักเรียน หมายถึง นักเรียนโรงเรียนบ้านเม่นใหญ่ ที่เข้าไปเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้ ตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัย ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 161 คน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

โรงเรียนและชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครูผู้สอนปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน โดยใช้แหล่งเรียนรู้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ ทุกคนในชุมชนเกิดการรักถิ่นที่อยู่ของตนเอง